

Folkbildningen och Europeiska socialfonden

- En kartläggning av folkhögskolornas och studieförbundens förutsättningar att genomföra ESF-projekt

© Folkbildningsrådet 2015

Författare: Thomas Östlund Produktion på uppdrag av Folkbildningsrådet
Stockholm, juni 2015

INNEHÅLL

Om rapporten	7
Syfte.....	7
Metod och innehåll	7
Svensk folkbildning.....	8
Folkhögskolorna.....	8
Studieförbunden.....	9
Folkbildningens finansiering.....	9
Europeiska socialfonden	10
Programperioden 2014-2020.....	10
Regionala strukturfondspartnerskap	11
Folkbildningens deltagande i ESF – omfattning 2007–2013.....	13
Ansökningar från folkhögskolor och studieförbund.....	13
Beviljade projekt i folkhögskolor och studieförbund.....	14
Skäl för avslag	15
Projektens inriktning	16
Några reflektioner utifrån statistiken	16
Motiv för medverkan.....	17
Yttre drivkrafter	17
Inre drivkrafter	18
Förutsättningar.....	20
Idémässiga förutsättningar.....	20
Verksamhetsmässiga förutsättningar	21
Kompetens.....	22
Kapacitet.....	25
Samverkan.....	26
Projektagare eller projektpartner?.....	30
Att påverka ESF-rådet och de regionala partnerskapen	31
Gemensamt agerande från folkbildningen	32
Vilja, idéer, engagemang.....	36
Ökade förutsättningar – sammanfattande kommentarer	38
Bilaga.....	40
Strategi för att stärka folkbildningens inflytande och deltagande i Europeiska socialfonden 2014-2020.....	40

FÖRORD

Folkhögskolor och studieförbund arbetar inom ramen för det statliga folkbildningsanslaget i stor utsträckning med de målgrupper som Europeiska socialfonden (ESF) riktar sig till. Folkbildningens organisationer har därför särskilt goda förutsättningar att göra insatser genom socialfondsprogrammet.

Folkbildningen behöver förstärka sin roll och sina insatser i Socialfonden. Det är utgångspunkten för den *Strategi för att stärka folkbildningens inflytande och deltagande i Europeiska socialfonden 2014-2020* som folkhögskolornas och studieförbundens intresseorganisationer tillsammans med Folkbildningsrådet tagit fram. Strategin finns som bilaga till denna rapport.

I Folkbildningsrådets uppdrag som sektorsansvarig för folkbildningen ingår att bevaka och sprida kunskap om folkbildningen gentemot regering, riksdag, myndigheter, kommuner, landsting, regioner samt internationella organ. Folkbildningsrådets uppdrag i förhållande till ESF preciseras i strategin.

Folkhögskolor och studieförbund har många års erfarenhet av projekt med stöd av Europeiska socialfonden. Någon samlad bild av verksamhetens omfattning har inte funnits. Inte heller har frågan om folkbildningsorganisationernas förutsättningar, möjligheter och risker att genomföra ESF-projekt belysts närmare. Den här kartläggningen lyfter fram frågan om folkbildningsorganisationernas roll i detta avseende. Som bakgrund presenterar rapporten omfattningen av ESF-projekt som letts av folkhögskolor och studieförbund under förra programperioden. Uppgifterna är hämtade ur ESF-rådets statistik.

Merparten av Socialfondens medel fördelas regionalt via de regionala partnerskapen. Frågor om folkbildningen som aktör på regional nivå och behovet av att synliggöra folkbildningens samlade kraft och mångfald är viktiga. Frågor om folkbildningen och regionaliseringen har tidigare belysts

i Folkbildningsrådets två rapporter om de regionala kompetensplattformarna¹ och om de regionala kulturplanerna².

Vilka insatser krävs för att stärka folkbildningens medverkan i Socialfondsprogrammet för att bättre ta tillvara folkhögskolornas och studieförbundens potential? En viktig diskussion att föra både inom folkbildningen och med regionala företrädare samt på nationell nivå.

Stockholm den 3 juni 2015

Britten Månsson-Wallin
Generalsekreterare
Folkbildningsrådet

---

¹ "Dom har inte hört av sig - folkhögskolor, studieförbund och regionala kompetensplattformar"
<http://www.folkbildningsradet.se/publikationer/Ovriga-rapporter/Folkhogskolor-studieforbund-och-regionala-kompetensplattformar/>

² "Folkbildning och regionala kulturplaner - en kartläggning"
<http://www.folkbildningsradet.se/publikationer/Ovriga-rapporter/Folkbildning-och-regionala-kulturplaner/>

Om rapporten

Syfte

Syftet med denna rapport är att kartlägga och analysera förutsättningarna för folkhögskolor och studieförbund att kunna delta i Europeiska socialfondens program.

Metod och innehåll

I arbetet med kartläggningen har intervjuer genomförts med representanter för studieförbund, folkhögskolor samt ESF-rådet. Till grund för kartläggningen ligger även relevanta rapporter och dokument. De kvantitativa beskrivningarna kommer från ESF-rådet och behandlar ESF-projekt drivna av folkhögskolor och studieförbund under perioden 2007-2013.

Rapporten lyfter fram ett antal förutsättningar för folkbildningens möjligheter att genomföra ESF-projekt. Det empiriska underlaget är begränsat och gör det svårt att förmedla en helhetsbild över folkbildningens roll i förhållande till Socialfonden. Huvudsyftet har inte heller varit att generalisera, utan snarare att ge en så aspektrik bild som möjligt av de förutsättningar som finns för folkbildningens deltagande i ESF-projekt. Resonemangen exemplifieras med citat från de intervjuer som genomförts med representanter för folkhögskolor och studieförbund.

Förhoppningsvis kan kartläggningen bidra till att ge kunskap och underlag för diskussion, problematiseringar och vidare studier när det gäller folkbildningsorganisationernas medverkan i ESF-projekt.

Svensk folkbildning

Till folkbildningens organisationer räknas i allmänhet de folkhögskolor och studieförbund som får del av det statliga anslaget till folkbildningen. Dessa organisationer avses när vi i rapporten talar om folkbildningens organisationer.

Folkhögskolorna

Från och med 1 juli 2015 finns 151 folkhögskolor i Sverige. Av dessa drivs 108 av folkrörelser, organisationer och stiftelser. Övriga är offentligägda, vanligtvis med landsting eller regioner som huvudmän.

Folkhögskolan är en egen utbildningsform. Den är finansierad med offentliga medel, men skolorna har större frihet än andra utbildningsanordnare att själva utforma kurserna utifrån deltagarnas behov och förväntningar. Många folkhögskolor erbjuder internatboende och kurser på distans. Folkhögskolornas huvudsakliga verksamhet består av långa och korta kurser.

- De långa kurserna har cirka 25 000 deltagare per termin. Kurserna kan delas in i två kategorier:
  - Allmänna kurser som har cirka 11 000 deltagare per termin och kan ge behörighet till högskolestudier. Cirka 85 procent av deltagarna saknar gymnasiebehörighet.
  - Särskilda kurser, med cirka 14 000 deltagare per termin, finns inom en lång rad ämnesområden (journalistik, friskvård, turism, språk etc.). En del av de särskilda kurserna är yrkesinriktade.
- De korta kurserna har cirka 50 000 deltagare per termin. Det kan till exempel vara sommarkurser eller prova-på-kurser.

På nationell nivå samlas de folkrörelseägda folkhögskolorna i Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, RIO. De offentligägda skolorna representeras på nationell nivå av Sveriges Kommuner och Landsting, SKL.

Studieförbunden

Tio studieförbund får del av det statliga anslaget till folkbildningen. Verksamheten består till största del av studiecirklar, kulturprogram och den friare verksamhetsformen annan folkbildning. En stor del av verksamheten sker i samarbete med föreningslivet.

- Studiecirkeln är en liten grupp som lär sig något tillsammans. Deltagarna styr själva vad de vill studera och i stort sätt alla ämnen kan förekomma. Cirkeln träffas minst tre gånger och deltagarna är över 13 år. Årligen genomförs cirka 280 000 studiecirklar med nästan 1,8 miljoner deltagare.
- Kulturprogram kan bestå av föreläsningar, föreställningar, utställningar och andra kulturella arrangemang. Varje år genomförs cirka 330 000 kulturprogram.
- Annan folkbildning är en friare verksamhetsform än studiecirkeln, med avseende på deltagarnas ålder, antal sammankomster etc.

Nio av de tio studieförbunden har medlemsorganisationer, ofta folkrörelser och ideella organisationer. Studieförbunden har olika profil och idémässig inriktning, främst speglad genom deras koppling till medlemsorganisationerna.

Studieförbundens organisationsstruktur varierar. En del verkar utifrån regionala enheter som omfattar flera län, medan andra har distrikt och mindre avdelningar. Samtliga studieförbund är medlemmar i Folkbildningsförbundet som är studieförbundens intresseorganisation.

Folkbildningens finansiering

Verksamheten i folkhögskolor och studieförbund finansieras i huvudsak med offentliga medel, varav statsanslaget till folkbildningen utgör merparten. Även landsting/regioner och kommuner förmedlar generella bidrag till folkbildningens organisationer.

Utöver de verksamhetsformer som ligger till grund för fördelning av offentliga medel bedriver både folkhögskolor och studieförbund annan verksamhet, exempelvis projekt och uppdrag av kommuner, landsting, myndigheter och företag. Studieförbundens kursverksamhet har ofta deltagaravgifter och en del folkhögskolor bedriver konferensverksamhet. Det är alltså en differentierad verksamhet med varierande intäktskällor som både studieförbund och folkhögskolor bedriver.

Europeiska socialfonden

Syftet med Europeiska socialfonden, ESF, är att skapa fler och bättre jobb inom EU:s medlemsländer. Under den förra programperioden 2007-2013 tilldelades Sverige 6 200 mkr.

Svenska ESF-rådet är en statlig myndighet under Arbetsmarknadsdepartementet och har till uppgift att förvalta flera EU-fonder, bland annat Socialfonden.

Socialfondens inriktning i Sverige 2007-2013 gällde två olika programområden. Inom programområde 1 sökte man stöd för projekt som ger bättre förutsättningar för anställda kvinnor och män att möta framtidens arbetsliv. Programområde 2 gällde projekt som vänder sig till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Totalt inkom 6 855 ansökningar under programperioden 2007-2013. Av dessa gällde 2 961 förprojekteringar och 3 894 genomförandeprojekt. Förprojekteringarna syftade till att förbereda genomförandeprojekt. Av ansökningarna beviljades 2 335 medel.

Programperioden 2014-2020

För programperioden 2014-2020 är de övergripande syftena med socialfondsprogrammet att:

- stimulera kompetensutveckling som stärker individers ställning på arbetsmarknaden,
- förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv,
- öka övergångarna till arbete bland personer som står långt ifrån arbetsmarknaden samt
- underlätta ungas etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning.

I Sverige finns, för innevarande programperiod, tre programområden. Den största skillnaden mot föregående programperiod är starkare fokus på att minska ungdomsarbetslösheten.

Programområde 1 – kompetensförsörjning fokuserar på bättre koppling mellan utbildning och arbetsmarknad, med projekt som innefattar kompetensutveckling och möjligheten för män och kvinnor att utvecklas i takt med arbetslivets krav.

Programområde 2 – ökade övergångar till arbete fokuserar på att underlätta för unga, långtidsarbetslösa, sjukskrivna och nyanlända att komma närmare arbetsmarknaden.

Programområde 3 – sysselsättningsinitiativet för unga är en särskild satsning till regioner i Europa med hög ungdomsarbetslöshet, med projekt som underlättar för unga att etablera sig på arbetsmarknaden. I Sverige ska pengarna användas i regionerna Mellersta Norrland, Norra Mellansverige och Sydsverige.

Regionala strukturfondspartnerskap

I Sverige finns åtta regionala strukturfondspartnerskap, som verkar både för Socialfonden och för Regionalfonden. Partnerskapen styrs av Lagen om strukturfondspartnerskap och syftet med dem är att öka Socialfondens lokala förankring. Partnerskapen består av förtroendevalda representanter för kommuner och landsting samt företrädare för arbetsmarknadens organisationer, länsstyrelser, Arbetsförmedlingen etc.

Varje partnerskap utgår i sitt arbete från en regional handlingsplan som bygger på en analys av lokala förhållanden och behov, inom ramen för de övergripande syftena med Socialfondsprogrammet.

Planen är styrande och under programperioden gör partnerskapen utlysningar av medel utifrån planen. Utlysningarna kan ha olika inriktning och ramar, exempelvis när det gäller vilka som kan ansöka och vilka regler som gäller för

medfinansiering. Utifrån dessa utlysningar kan olika aktörer ansöka om medel.

Varje ansökan genomgår först en laglighetsprövning, där ESF-rådet prövar om ansökan uppfyller de formella krav som finns för stödet samt de specifika krav som är kopplade till aktuell programperiod. De formella kraven gäller exempelvis om ansökan är fullständig, förenlig med EU:s regelverk och med nationella regelverk.

De ansökningar som återstår efter denna prövning prioriteras därefter av de åtta regionala strukturfondspartnerskapen. Medlen fördelas utifrån denna prioritering så länge de räcker. Övriga projekt erhåller inga medel.

Av Socialfondens medel fördelas 75 procent via de regionala partnerskapen och 25 procent av ESF-rådet nationellt. De nationella medlen ska användas för satsningar till gagn för hela landet, initierade på nationell, regional eller lokal nivå. Vidare ska de användas till bland annat stödverksamhet och utvärderingar.

Folkbildningens deltagande i ESF – omfattning 2007–2013

Innan vi går in på rapportens huvudfokus, ges en bild av folkbildningens medverkan i ESF-projekt under programperioden 2007–2013.

Underlaget kommer från ESF-rådets statistik, där en databearbetning gjorts för ansökningar från studieförbund och folkhögskolor under programperioden. Uppgifterna gäller endast de projekt där studieförbund eller folkhögskolor varit projektägare. Det bör framhållas att vi inte granskat ansökningar och utvärderingar av de projekt som genomförts. Redovisningen är därför främst kvantitativ, och avser folkbildningens samlade insatser under programperioden.

Ansökningar från folkhögskolor och studieförbund

Folkhögskolorna och studieförbunden har under programperioden lämnat in 512 ansökningar till ESF, vilket motsvarar 7,5 procent av samtliga ansökningar.

Folkhögskolor

Av landets 150 folkhögskolor har 62 (42 procent) ansökt om medel från ESF. Totalt har 226 ansökningar lämnats in, varav 78 (35 procent) har gällt programområde 1, kompetensutveckling och 148 (65 procent) programområde 2, ökat arbetskraftsutbud. Folkhögskolorna svarade därmed för 3,3 procent av samtliga ansökningar under programperioden.

De flesta folkhögskolor har gjort en eller ett par ansökningar. Några få utmärker sig genom att ha varit särskilt aktiva. Åtta folkhögskolor svarar tillsammans för 44 procent av folkhögskolornas alla ansökningar. Tre folkhögskolor (Äldfors, Sunderby och Göteborg) har gjort 15 eller fler ansökningar.

Av ansökningarna gällde 42 procent förprojekteringar och 58 procent genomförandeprojekt.

Folkhögskolornas totala ansökningsbelopp uppgick under programperioden till drygt 713 mkr (713 473 000 kronor).

Studieförbund

Av de tio statsbidragsberättigade studieförbunden har åtta ansökt om medel från ESF. Antalet ansökningar uppgick totalt till 286. Av dessa gällde 65 (23 procent) programområde 1, kompetensutveckling och 221 (77 procent) programområde 2, arbetskraftsutbud.

Två studieförbund (ABF och Folkuniversitetet) utmärker sig särskilt. Dessa två har lämnat in 144 ansökningar, vilket är 57 procent av samtliga ansökningar från studieförbunden.

Studieförbunden har olika organisatorisk uppbyggnad vad gäller regioner och lokala enheter. Bakom ansökningarna från studieförbunden står sammanlagt ett åttiototal lokala/regionala enheter samt centrala ansökningar från studieförbundens riksorganisationer.

Studieförbundens totala ansökningsbelopp uppgick under programperioden till knappt 1 100 mkr (1 060 681 000 kronor).

Av ansökningarna gällde 38 procent förprojekteringar och 62 procent genomförandeprojekt.

Beviljade projekt i folkhögskolor och studieförbund

Folkhögskolorna och studieförbunden har under programperioden beviljats stöd för 172 projekt, vilket motsvarar 7,4 procent av samtliga beviljade ESF-projekt under programperioden.

För de 172 projekten har folkhögskolorna och studieförbunden sammantaget erhållit drygt 505 mkr (505 248 000 kronor). Detta motsvarar 8,1 procent av de 6 200 mkr som totalt fördelats.

Folkhögskolor

Av folkhögskolornas 226 ansökningar har 89 projekt (39 procent) beviljats medel. Av de beviljade projekten gällde 31 procent programområde 1, kompetensutveckling och 69 procent programområde 2, arbetskraftsutbud.

Totalt har folkhögskolorna erhållit drygt 209 mkr (209 434 000 kronor) i stöd från ESF. Det innebär att 3,38 procent av Socialfondens samlade medel för Sverige tilldelats folkhögskolorna.

Några folkhögskolor är stora anslagsmottagare. Fyra folkhögskolor (Alma, Medlefors, Ljungskile och Sunderby) har tillsammans erhållit 46 procent av Socialfondens totala stöd till folkhögskolorna.

Studieförbund

Av studieförbundens 286 ansökningar har 91 projekt (32 procent) beviljats medel. Av de beviljade projekten gällde 20 procent programområde 1, kompetensutveckling och 80 procent programområde 2, arbetskraftsutbud.

Totalt har studieförbunden erhållit knappt 296 mkr (295 814 000 kronor) i stöd från ESF. Det innebär att 4,78 procent av Socialfondens samlade medel för Sverige fördelats till studieförbunden.

Fyra studieförbund (Folkuniversitetet, ABF, Medborgarskolan och Sensus) utmärker sig vad gäller omfattningen av erhållet bidrag. Dessa har tillsammans erhållit 95 procent av studieförbundens stöd från ESF.

Skäl för avslag

Av de 512 ansökningarna från studieförbund och folkhögskolor har 172 bifallits och 340 avslagits.

Skäl för avslag anges inte för alla projekt i det statistiska underlaget. Det visar sig ändå att såväl för studieförbund som för folkhögskolor är det vanligaste skälet för avslag formella brister i ansökan efter så kallad laglighetsprövning. Detta skäl för avslag anges i 63 procent av fallen. För övriga 37 procent anges prioritering i regionala strukturfondspartnerskap som skäl för avslag.

Projektens inriktning

Som framgår av statistiken gäller merparten av folkbildningens ESF-projekt programområde 2, ökat arbetskraftsutbud. Folkbildningsorganisationernas insatser på detta område varierar, men många projekt handlar om att möta personer som står långt från arbetsmarknaden, med en kombination av utbildning, arbetsträning och motivationsstärkande åtgärder. Målgrupperna skiftar också, men är ofta ungdomar/unga vuxna och personer med funktionsnedsättning. Flertalet projekt inbegriper samverkan med andra aktörer.

För programområde 1, kompetensutveckling, gäller många av projekten insatser riktade till medarbetarna, exempelvis vad gäller teknikutveckling, social ekonomi och metodutveckling för arbete med specifika målgrupper.

Några reflektioner utifrån statistiken

Folkbildningsorganisationernas engagemang har tydligt fokus på personer som befinner sig långt från arbetsmarknaden.

Det finns markanta skillnader mellan hur olika folkbildningsaktörer förhåller sig till ESF. Några studieförbund och ett antal folkhögskolor är väldigt aktiva, medan många inte alls är med. Vidare finns en markant spännvidd, både vad gäller ansökta och erhållna belopp – från några tiotusentals kronor till flera miljoner.

För nära två tredjedelar av de projekt som fått avslag har skälet varit formella brister i ansökan. Här har alltså ESF-rådet inte värderat själva innehållet i ansökan, utan projekten har fallit på grund av att ansökan inte uppfyller grundkraven.

Motiv för medverkan

Som framgår av statistiken har ett stort antal folkbildningsorganisationer drivit socialfondsprojekt. Utifrån intervjuerna går det att fånga några av de motiv och drivkrafter som legat till grund för deltagandet. Lite förenklat kan motivbilden delas in i *inre* och *yttre* drivkrafter. De behöver inte stå i motsättning till varandra, utan kan ses som kompletterande.

Yttre drivkrafter

Ett motiv för att genomföra socialfondsprojekt är helt enkelt att folkhögskolor och studieförbund ser behov i samhället, och uppfattar att de kan göra skillnad. Socialfondens resurser blir ett medel för att bidra till en positiv samhällsutveckling. Det här gäller i synnerhet förmågan att nå särskilda målgrupper – där folkbildningens organisationer har en lång tradition av att söka upp, motivera och bjuda in.

”Vi prioriterar målgrupperna ungdomar som saknar grundläggande behörighet, arbetslösa i behov av kompetens och självförtroende, utrikesfödda som saknar grundskolekompetens”, står det i folkbildningens gemensamma idédokument *Folkbildningens Vägval & Vilja* från 2013³. Denna ambition återspeglas även i ett av syftena med statsbidraget till folkbildningen, där folkbildningen förväntas ”bidra till att minska utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället”.

Att folkhögskolor och studieförbund har metoder, i form av en pedagogik och ett bemötande som man av erfarenhet vet fungerar för dessa målgrupper, förstärker drivkrafterna att delta.

Några citat från intervjuerna kan spegla de yttre drivkrafterna för deltagande i ESF-projekt:

”Alla vi som jobbar med folkbildning vet att det är en bra metod för människor som inte har så mycket självkänsla och erfarenhet. Att

---

³ ”Folkbildningens Vägval & Vilja” <http://www.folkbildningsradet.se/Folkbildning/vagval--vilja/>

lyssna in, att det inte finns färdiga mål, att det är utifrån individens tidigare erfarenheter som man bygger människor starkare.”

”Vi finns till för människor som står långt från makt och inflytande, och vi vill se till att de får makt och inflytande. Inom ESF riktar man sig till de grupperna.”

”EU-pengarna passar bra för att genomföra bra saker för vår målgrupp kopplat till arbetsmarknad.”

Inre drivkrafter

De inre drivkrafterna kretsar kring att stärka den egna organisationens förmåga. En del projekt som genomförts inom programområde 1 har varit inriktade på ökad kompetens bland de egna medarbetarna. Men oavsett projektinriktning, är ett motiv för deltagande möjligheten att utveckla och pröva nya idéer.

I många fall finns förhoppningen att projekten ska generera ett inflöde av energi och kunskap i den egna organisationen – och även bidra till utveckling av den reguljära verksamheten.

”Vi använder ESF-projekten för att lyfta fram idéer som kommer ur befintlig verksamhet. Det finns ju aldrig medel kvar till sådant. Det här är en möjlighet och en drivkraft att öppna upp och pröva idéer ... en drivkraft och ett drivhus för idéer.”

De inre drivkrafterna kan också handla om att påverka omvärldens bild av den egna organisationen. Genom nyskapande ESF-projekt kan man framstå som innovativa och utvecklingsorienterade.

”Vi har också ett ’varumärkesperspektiv’. Ett av våra kärnvärden är förnyelse. När vi gör dessa projekt lever vi vårt kärnvärde, genom att vi skapar verksamhet och utvecklar nya metoder.”

Till de inre drivkrafterna kan även räknas ambitionen att genom socialfondsprojekten utveckla nätverk och kontaktytor med organisationer, myndigheter och kommuner. Det kan vara en del av en strategi för att

stärka den egna organisationens position som samarbetspartner också i andra sammanhang än för ESF-projekt.

”... även som en viktig idéburen regional aktör inom det här området, en aktör som det offentliga lyssnar på.”

Förutsättningar

Huvudsyftet med den här rapporten är att kartlägga förutsättningar för folkbildningens deltagande i ESF. En förutsättning är en "omständighet som utgör en nödvändig grund för något"⁴.

De förutsättningar som vi behandlar är inte "nödvändiga" i den bemärkelsen att samtliga måste vara uppfyllda för att kunna genomföra ESF-projekt. Det är snarare fråga om en genomgång av ett antal faktorer som var för sig och tillsammans ökar möjligheterna att få stöd via ESF – och att kunna genomföra projekt på ett tillfredsställande sätt.

Idémässiga förutsättningar

En första fråga gäller vilka idémässiga förutsättningar som talar för eller emot folkbildningens deltagande i ESF-projekt.

Begreppet "fritt och frivilligt" brukar ofta användas som en del av folkbildningens särart i samhället. Förenklat innebär det att folkhögskolor och studieförbund är fria, självständiga organisationer – och att det alltid är frivilligt för människor att delta i folkbildande verksamhet.

Verksamheten inom folkhögskolor och studieförbund finansieras i huvudsak av offentliga medel. Grunden för statsanslaget till folkbildningen är att staten anger syften med anslaget medan studieförbund och folkhögskolor självständigt formulerar mål för verksamheten.

Basverksamheten i folkhögskolor och studieförbund bygger på människors frivilliga deltagande. Samtidigt bedriver många folkbildningsorganisationer, vid sidan av denna bas, kompletterade verksamhet. Det kan exempelvis handla om drift av gymnasieskolor, kulturskolor, fritidsgårdar, uppdragsutbildningar samt verksamhet på uppdrag av myndigheter, exempelvis inom arbetsmarknadsutbildning och integration. Begreppet fritt och frivilligt är alltså inte helt oproblematiskt. I intervjuerna beskriver någon att det "finns två läger inom folkbildningen", där det ena hävdar

---

⁴ Norstedts svenska ordbok

starkt fokus på de generella bidragen till folkbildningen, och att inom ramen för detta utveckla folkbildningsverksamhet. Det andra lägret är mer öppet till uppdrags- och projektverksamhet, där utomstående aktörer kan påverka verksamheten och där deltagandet inte nödvändigtvis behöver vara frivilligt.

Mellan dessa ”läger” finns säkert ett brett spektrum uppfattningar, men det är uppenbart att det kan finnas spänningar mellan folkbildningens idé om fritt och frivilligt i verksamhet där uppdragsgivaren definierar ramar och inriktning.

”När vi jobbar med uppdrag från arbetsförmedlingen kompromissar vi helt klar. Deltagarna kommer inte frivilligt. Jag ser den här trenden inom folkbildningen i stort. Vi blir en leverantör av förberedd arbetskraft. Det är väl bra för samhället, men vi ska ... vara samhällsförändrande. Här kan Socialfonden innebära ännu en kompromiss.”

Det viktigaste är, menar vissa, att vara medveten om de risker som finns. Att inte oreflekterat säga ja till de möjligheter som ges.

”Vi måste bygga in mekanismer i projekten som gör det så likt fritt och frivilligt som möjligt. De här diskussionerna är viktiga att ha med samarbetspartnerna från början. Det finns ett visst mått av motsägelsefullhet som vi måste vara medvetna om.”

”Man får inte förlora sig själv i ESF-projektet.”

”Vi upplever att de uppdrag vi får inom arbetsmarknad är mer styrda. ESF har varit en friare form att arbeta exempelvis med att utveckla coachningsmetodik eller en matchningsdatabas.”

Verksamhetsmässiga förutsättningar

Det finns uppenbara likheter mellan ESF huvudinriktning och det verksamhetsfokus som folkhögskolor och studieförbund har i den reguljära verksamheten. Visserligen har folkbildningsorganisationerna olika profil och inriktning, men gemensamt är att de utgör arenor för lärande, ofta med fokus på personer med särskilda behov och bristande formell utbildning.

Folkhögskolornas kurser och studieförbundens studiecirklar bidrar därmed till att höja utbildningsnivån i samhället. För enskilda människor har deltagandet positiva effekter, vilket en rad utvärderingar ger belägg för.

De arbetsmetoder och den pedagogik som tillämpas utgår i höggrad från deltagarna. Folkbildningen är öppen för alla, men studieförbund och folkhögskolor har utvecklat verksamhet som svarar mot olika målgruppers specifika förutsättningar.

Av det följer att folkbildningen också är flexibel i sina verksamhetsformer. Kontakterna med medlemsorganisationer och huvudmän bidrar också till en profilering, både vad gäller verksamhetsinriktning och målgrupper, som talar för folkbildningens möjligheter att genomföra ESF-projekt.

”För många studieförbund är det en enorm fördel med ingången i alla medlemsorganisationer och partners. Att ha kontakter med etniska föreningar och nätverk är ett jättestort värde.”

Många folkbildningsorganisationer har ansökt och fått anslag för ESF-projekt, vilket i sig är ett belägg för att de har förmåga att utveckla och genomföra verksamhet som svarar mot den inriktning som ESF har.

Sammantaget finns alltså, på ett övergripande plan, goda verksamhetsmässiga förutsättningar för folkhögskolor och studieförbund att kunna delta i ESF-projekt.

”Resultatmässigt har det fungerat väldigt bra, och alla parter runt omkring är jättenöjda.”

Kompetens

Det är uppenbart att många folkbildningsorganisationer har kompetens att genomföra ESF-projekt. Vi har inte granskat utvärderingar från enskilda projekt, men många har genomförts med lyckat resultat. Flera organisationer som genomfört projekt har också fått förnyat förtroende och beviljats medel till nya.

Vad är det då för kompetenser som behövs för att genomföra ESF-projekt? En grov indelning kan göras utifrån *operativ kompetens* och *ledningskompetens*.

Knappast någon uttrycker brister i kompetens när det gäller det operativa genomförandet av projekt – att möta deltagare, skapa goda lärmiljöer och forma positiva sociala sammanhang. Självfallet finns skillnader, men det är uppenbart att det finns en praktiskt orienterad kompetens i många studieförbund och folkhögskolor. Det ligger också i sakens natur att projektidéer ofta utvecklas på områden där man tror sig kunna tillföra något positivt, med utgångspunkt i de kompetenser som redan finns i organisationen. Har man exempelvis erfarenhet av att arbeta med personer med olika funktionsnedsättningar i basverksamheten, blir det naturligt att ta denna målgrupp som utgångspunkt även i ESF-projektet.

Ledningskompetens inbegriper alla delar som inte har att göra med projektets ”vardagliga” verksamhet. Det kan gälla kunskap om projektledning, styrning, skrivande, samverkan, ekonomi, administration, utvärdering etc.

Projektledningskompetens är en central del i varje ESF-projekt. Det framgår tydligt av intervjuerna att det är just inom dessa områden som kompetensen inom folkbildningsorganisationerna behöver utvecklas. Flera talar av egen erfarenhet, och beskriver hur de gjort en resa där de successivt lärt sig vad som krävs för att kunna genomföra ett ESF-projekt. En resa som initialt kräver investeringar i tid och pengar.

”Även om man är normalbegåvad och börjar läsa ESF-papper... Det är ett stort berg och ta sig upp på. Redan här hoppar nog många av.”

”Många har nog en lite naiv inställning till det här med EU-pengar. Man går in naivt i det här.”

En del har begått misstaget att låta de mest kreativa eldsjälarna som kommit med projektidén, eller de bästa pedagogerna, leda projektet. Det blir sällan lyckat.

Att leda ett ESF-projekt, innebär något helt annat än i mindre projekt, som de flesta ändå har vana att genomföra. Det finns uppenbara risker att ta sig vatten över huvudet, om man inte på förhand noga analyserat vad som krävs – och gjort en realistisk bedömning om man har den kraft och de resurser som fordras.

"Här får man tänka till utifrån sin organisation. Är det viktigt att vi kan genomföra den här verksamheten, då får man nog sätta sig ner och ta den tiden och de resurserna för att lära sig det."

"Vi har lärt oss det administrativa. Mycket handlar om erfarenhet och att man har en projektorganisation som kan hantera det."

"Det bygger på att de som går in skaffar sig kunskap. Det handlar om att gilla läget med ekonomi och administration. Gå på utbildningar, skaffa kunskap, fråga. Inte köra något eget race utan fråga och ta hjälp av andra."

En grundförutsättning för att få stöd från ESF-rådet är att det finns kunskap om Socialfonden. Detta kan kanske verka så självklart att det inte behöver nämnas. Men tittar man på ansökningarna från folkhögskolor och studieförbund från förra programperioden, har hela två tredjedelar fått avslag efter så kallad laglighetsprövning. Det innebär att ansökan inte svarat upp mot de formella krav som ställs, vilket avslöjar en bristfällig kunskap om de formella krav som ställs för att få stöd från Socialfonden.

"Kan inte det här vara en följd av att en del tänker: 'vi skickar in en EU-ansökan'? Men det är inte bara att skicka in ett papper, det går inte."

"Om vi inte lämnar in ansökningar som håller en hög kvalitet – varför ska de lyssna?"

Att skaffa sig kunskap om projektledning, kopplat med gedigna kunskaper om de regelsystem som finns för ESF är sammanfattningsvis en utmaning för den som vill stärka sina förutsättningar att genomföra socialfondsprojekt. För den organisation som, för första gången och på egen hand, vill gå in som projektägare innebär det en stor investering.

En möjlighet under förra programperioden var att ansöka om att få genomföra förprojekteringar, som gav möjlighet att utveckla idéer och metoder inför en eventuell kommande ansökan om genomförande. Omkring 40 procent av folkbildningsorganisationernas ansökningar under förra programperioden gällde förprojekteringar. I den nya programperioden finns inte längre denna möjlighet.

För den som inte vill vara ensam projektägare finns dock möjlighet att samverka med andra, exempelvis genom att vara projektpartner. Mer om detta senare.

Kapacitet

Kompetensen och idéerna kan finnas – men finns kapacitetsförutsättningar? Till skillnad från begreppet kompetens, som fångar in skicklighet och kunnighet, handlar kapacitet om den faktiska förmågan att kunna genomföra något.

I fråga om kapacitetsförutsättningar framstår ekonomin som en nyckelfaktor. Att utveckla en idé, sätta sig in i ESF regelsystem, formulera en ansökan, etablera kontakter med samverkanspartners – allt detta tar resurser i anspråk, innan man ens vet om ansökan blir beviljad.

”Finansieringsfrågan tar otroligt mycket tid i början. Man måste kalkylera och se om projektet är ekonomiskt realistiskt. Vad blir medfinansieringen? Kräver vår målgrupp extraordinära insatser och arbetssätt? Rymms detta i kalkylerna?”

”Vi omsätter 120 miljoner kronor. Vi har muskler. För mindre föreningar och organisationer är det här inte möjligt.”

”Det besvärande är att man måste ligga ute med likvida medel under så lång tid. Det stänger ute många mindre organisationer, som kanske har en bra idé.”

Som tidigare nämnts är fördelningen ojämna vad gäller folkbildningsorganisationernas medverkan i Socialfonden. Några har genomfört många projekt sedan lång tid tillbaka. Andra är helt frånvarande. En förklaring kan vara att några har ”knäckt koden” – och tagit sig igenom den ansträngning det innebär att ansöka för första gången. Nästa gång är det betydligt enklare.

”Det är lite moment 22, man får inga projekt för att man inte har några projekt.”

”Jag möts ofta att det är för stort och tungrott. Att det är eftersläpningar i ekonomin. Man har inte kunskapen ute på avdelningen.”

När det gäller kapacitet finns även andra faktorer än de finansiella som kan påverka förutsättningarna att genomföra ESF-projekt. Mindre folkhögskolor, studieförbund och studieförbundsavdelningar har sannolikt sämre förutsättningar än andra att frigöra de resurser som initialt krävs.

Fysiska faktorer som tillgång lokaler och geografisk hemvist kan påverka förutsättningarna. Socialfondens målgrupper är definierade och det är ingen självklarhet att det går att rekrytera deltagare till projekten på den ort där folkhögskolan eller studieförbundsavdelningen finns.

Samverkan

Det är en närmast samstämmiguppfattning att förmågan att etablera och utveckla samverkan med olika aktörer är en förutsättning för att genomföra socialfondsprojekt. De som har erfarenhet involverar redan på idéstadiet externa aktörer – arbetsförmedling, försäkringskassa, kommuner etc. – för att ”känna av”, hur projektidéerna tas emot.

”Samverkan, samverkan, samverkan. Förankring, förankring, förankring. Det är vad ESF säger till hugade projektägare. Och lika väl går det fel ibland.”

Samverkan kan ske både informellt och formellt. I ESF-projekt gäller det att noga fundera igenom vad som behöver formaliseras genom skrivna överenskommelser. Det behöver inte ha sin grund i misstroende, utan handlar om tydlighet utifrån att projektet bygger på gemensamma åtaganden. Som projektägare måste man förvissa sig om att alla inblandade är införstådda med vad partnerskapet innebär och vem som förväntas göra vad. Särskilt viktigt är detta vid samverkan med aktörer som bidrar till finansieringen, exempelvis genom att anvisa deltagare till projektet.

Samverkan är alltså en väsentlig förutsättning för att genomföra ESF-projekt, men inget som uppstår av sig självt. Här är alltså ännu ett område där det krävs en genomtänkt strategi och aktiva insatser för den som planerar att genomföra ett ESF-projekt. Det finns en rad konstellationer av samverkan som kan förekomma när projekten planeras och genomförs.

Samverkan för rekrytering av deltagare

Många projekt inom programområde 2 inbegriper en nära samverkan med myndigheter, ofta Arbetsförmedlingen, vars uppgift är att anvisa deltagare till projekten. Att denna samverkan tidigt etableras och att den fungerar genom projektet är ofta en förutsättning för framgång, i synnerhet när projektets egenfinansiering kopplas till deltagarnas närvaro.

"Samverkan är ett måste! Arbetsförmedlingen måste man ha med för medfinansieringen."

Att lära sig mer om sina samverksamhetspartners uppbyggnad och arbetssätt är en fördel.

"Arbetsförmedlingens organisation har förändrats, vilket också kräver kunskap. Det gäller att hitta rätt så att man vet var i byråkratin man ska rikta sig."

Samverkan för styrning och kompetensutveckling

Hur projektorganisationen formas och vilka parter som ingår varierar. Uppenbart är att många ser en fördel med att till projekten knyta aktörer med olika kompetenser som kan bidra med ett konstruktivt inflöde av kunskap och erfarenheter.

"Vi har format styrgrupperna utifrån ett brett perspektiv. Är bara Arbetsförmedlingen med, blir det lätt att det blir som ett uppdrag."

Att arbeta med workshops och referensgrupper – liksom att bygga mer informella nätverk, kan stärka förutsättningarna, både i själva ansökanprocessen och för att genomföra projektet på ett bra sätt.

"Vi har jobbat med referensgrupper, där vi haft med forskare och olika personalgrupper och fackliga representanter. Då fick vi in olika perspektiv in i styrgruppen."

Samverkan med ESF-rådet

Att etablera kontakt med ESF-rådet och dess regionala partnerskap har uppenbara fördelar. Inte minst ger det möjlighet att i olika skeden i processen få råd, förankra och testa idéer. ESF-rådet och partnerskapen

anordnar även utbildningar och seminarier som kan vara värdefulla att ta del av.

"I våra projekt tar vi tidigt kontakt och träffas på ESF-kontoret. Vi får feedback och går hem och skriver lite till. Vi har en ständig kontakt."

"Att bara skicka in en ansökan utan att ta kontakt tror jag har att göra med att man inte har kunskap. Man vet inte att ESF-folket kan sitta ner med en och prata och ge råd."

Samverkan mellan olika folkbildningsaktörer – och inom organisationerna

Det finns flera exempel på ESF-projekt som genomförts gemensamt av olika folkbildningsorganisationer. Ofta samarbetar flera folkhögskolor, där en av skolorna formellt står som projektägare. Även samarbeten mellan flera studieförbund förekommer.

Andra former av samverkan mellan olika folkbildningsaktörer finns också, exempelvis att offentligt drivna folkhögskolor inom samma landsting/region utbyter kunskap och erfarenheter för att stärka förutsättningarna att genomföra ESF-projekt.

De flesta studieförbund har en centralorganisation och ett antal självständiga avdelningar. Här finns exempel på ESF-projekt där centralorganisationen varit projektägare och koordinerar arbetet, medan de operativa insatserna sker i lokalavdelningarna.

"Då kan mycket av administration gå smidigare. Det blir även ett idéutbyte och lärande som är givande för projektet."

En annan form av samverkan handlar om kollegial kunskapsförmedling. Här behöver det inte handla om samverkan inom ett projekt, utan att folkbildningsorganisationer som ligger i startgroparna för att ansöka om ESF-projekt helt enkelt lär av de kollegor som gått före.

"Delad kunskap och erfarenheter är nyckeln. Om någon skulle kontakta oss skulle vi ta två, tre timmar, gå igenom väsentliga saker som gäller för ESF. Mer komplicerat än så behöver det inte vara."

”Vi måste lära av varandra och vara systerliga och broderliga.”

Intern samverkan – förankring

Ytterligare en viktig aspekt gäller intern samverkan inom de organisationer som genomför ESF-projekt. Det finns alltid en risk att avgränsade projekt blir ”satelliter” som tenderar att leva sitt eget liv i organisationen, frikopplade från ordinarie verksamhet. Risken ökar, om man inte tidigt ser till att förankra och bygga länkar mellan projektorganisation och ordinarie verksamhet. Om detta lyckas, ökar också möjligheterna för att erfarenheter och kompetens som projektet genererar flödar in i den reguljära verksamheten och fortsätter att göra avtryck efter projektets avslutning.

På liknande sätt finns exempel på hur samarbeten som utvecklas inom ramen för socialfondsprojekten lett vidare till samverkan i andra sammanhang– inom ordinarie verksamhet eller i nya projekt.

Projektagare eller projektpartner?

Som vi har sett är många studieförbund och folkhögskolor projektagare för ESF-projekt. Däremot finns ingen samlad bild av folkbildningsorganisationernas medverkan som projektpartners.

Rollen som projektpartner kan också variera, från att vara uppdragstagare till projektagaren för avgränsade uppgifter, till ett mer aktivt partnerskap. Folkhögskolor och studieförbund medverkar också i projekt där andra folkhögskolor eller där studieförbundet centralt är projektagare. Även detta är en form av partnerskap. Att vara projektpartner kan vara ett sätt att få inblick i Socialfonden och utföra viktiga uppgifter, utan att för den skull behöva axla det ansvar det innebär att vara projektagare.

”Om man inte har gjort en ordentlig analys ska man inte gå in och vara projektagare direkt, då är det bättre att vara en part i ett projekt och lära sig hur det funkar.”

”Det är administrativt jobbigt att vara projektagare. Administrationen är väldigt tung – särskilt om man är ovan.”

Det är ändå tydligt att det är en avsevärd skillnad mellan att vara projektagare och att vara partner.

”Det är en avvägning mellan att bli reducerad till att vara leverantör eller att vara en drivkraft. Det behöver inte vara fel att vara leverantör, bara man vet när man gör vad. Men att bara vara leverantör är inte vi intresserade av. Vi vill påverka och bidra med ett mervärde.”

”Våra erfarenheter är att det är lättare att genomföra projektet själv. Då har man kontroll över både verksamhet och administration.

Att påverka ESF-rådet och de regionala partnerskapen

Folkbildningens ESF-strategi har rubriken Strategi för att stärka folkbildningens inflytande och deltagande i Europeiska Socialfonden 2014-2020. Rubriken tydliggör att det både handlar om inflytande och deltagande.

I texten konstateras att ”folkbildningen behöver förstärka sina insatser i Socialfonden både ifråga om relationer på myndighetsnivå och som sektor/bransch”.

Tanken är alltså att folkbildningen, genom ett mer proaktivt agerande gentemot ESF-rådet och de regionala partnerskapen, ska flytta fram positionerna och bidra till att stärka förutsättningarna för ett ökat deltagande i Socialfonden.

Hur ska då denna ambition bli verklighet? När folkbildningsföreträdare får denna fråga handlar en del av kommentarerna om ”exemplets makt”. Genom att studieförbund och folkhögskolor genomför lyckade projekt är förhoppningen att resultaten ska tala för sig själva:

”Vi behöver ökad kunskap inom studieförbund och folkhögskolor. Det får effekten att fler söker och får beviljat projekt. Det leder till att synligheten ökar. Då tvingas ESF i nästa läge att förhålla sig till det. Det är ett underifrånarbete på lång sikt.”

Kopplat till detta finns också kommentarer om att den bästa vägen är att verka inom de ramar som gäller för Socialfonden.

”Vi som har drivit projekt ett tag har blivit duktiga på att lära oss systemet och anpassa oss till det. Vi har nästan släppt tanken på att påverka så mycket.”

”Det går inte att sitta och klaga på regelverk, det är kontraproduktivt.”

Gemensamt agerande från folkbildningen

En annan strategi, som självfallet kan ske parallellt med den förra, är att folkbildningsorganisationerna gemensamt eller var för sig agerar för att påverka ESF-rådet och på ett mer övergripande plan framhåller folkbildningens möjligheter att bidra till att uppfylla Socialfondens mål. Dessa insatser kan göras på både nationell och regional nivå. Följande citat kan illustrera tankegången:

"Det är två delar. Det första handlar om att öka vår egen kunskap. Det andra är att jobba strategiskt där beslut tas. Vi måste först ha resultat att visa fram, sedan gäller det att nå ut, främst till den politiska nivån."

Strategin från intresseorganisationerna pekar ut vad som behöver göras i detta avseende. Det handlar bland annat om att etablera kontakter med ESF-rådet och att "agera för att stärka folkbildningens plats i relevanta civilsamhälleskonstellationer som är verksamma inom socialfondsprogrammet". I strategin hänvisas även till *Folkbildningens Vägval & Vilja* där det framhålls att folkbildningens gemensamma ambition är att "ta tydligare plats i regionala samverkansprocesser".

Vad som här eftersträvas är alltså ett mer kraftfullt *gemensamt* agerande från folkbildningens sida – både centralt och regionalt.

"Den väg man måste gå är att skaffa sig kontakter. Vi måste finnas med i olika grupper för att hitta de rätta kompisarna."

Det här är en fråga som tidigare aktualiserats, bland annat i Folkbildningsrådets kartläggningar av folkbildningens medverkan i arbetet med regionala kompetensplattformar och med regionala kulturplaner. Även i dessa fall väcktes frågan om ambitioner och möjligheter att gemensamt agera på olika regionala arenor för att stärka folkbildningens position.

Länsbildningsförbunden är regionala samverkansorgan för folkbildningen. Studieförbund, folkhögskolor, och i en del fall även andra bildningsaktörer är medlemmar. I de tidigare kartläggningarna konstaterades att det finns stora skillnader i landet, vad gäller länsbildningsförbundens kapacitet. I en del län/regioner finns anställda, medan andra saknar denna resurs.

Det finns även skillnader i organisatorisk uppbyggnad, uppgifter och vad gäller mandat att företräda den samlade folkbildningen regionalt. Bilden är alltså splittrad.

Utöver länsbildningsförbunden finns på många håll olika, mer eller mindre formella, regionala samverkansorgan. Det kan exempelvis ta sig uttryck i nätverk som samlas kring frågor om civilsamhällets utveckling, socialt entreprenörskap eller att folkhögskolor samverkar inom ett eller flera län. Någon samlad bild över dessa samrådsorgan och samarbeten finns inte.

Länsbildningsförbundens i många fall bristfälliga kapacitet, representativitet och otydliga mandat medför att folkbildningen på många håll i landet har svårt att få till ett gemensamt kraftfullt agerande på regional nivå, samtidigt som de arenor och sammanhang där folkbildningen skulle kunna medverka ökar och växer i betydelse. För utomstående aktörer kan det vara svårt att hitta fram till "folkbildningens gemensamma regionala röst" – om den över huvud taget finns.

"Vi ser helt klart en ökad regionalisering. Vi inom folkbildningen kommer att vara tvungna att jobba med de regionala frågorna framöver."

"I länsbildningsförbundet är vår huvuduppgift att komma in i de organ som finns på regional nivå."

Samtidigt är det en resursfråga. Frågan är i vilken utsträckning folkhögskolor och studieförbund är beredda att ta av sina egna pengar för att bygga en starkare gemensam kapacitet inom den egna sektorn – på nationell och/eller regional nivå. I teorin är det många som talar om vikten av samordning och gemensamt agerande, verkligheten visar att folkbildningens regionala samverkansorgan sällan har de resurser som krävs för att tillfredsställa behoven.

"Man är inte beredd att betala så mycket för en regional centralisering. Det är bara om man ser ett mervärde. Det skulle bli en ny växande byråkrati."

När det gäller folkbildningens ambitioner att i ökad utsträckning genomföra socialfondsprojekt och på ett mer offensivt sätt ta plats i de sammanhang där frågorna om Socialfondens framtida inriktning diskuteras och avgörs, är det dock uppenbart att samverkan, kunskapsutveckling och

erfarenhetsutbyte mellan folkbildningsorganisationerna ses som en framgångsväg.

"Vill man stärka folkbildningens roll så är det klart att det är viktigt att samla de inom folkbildningen som är aktiva inom Socialfonden. Det nätverket skulle vi åka på – om det fanns."

"Att ha regionala nätverk – där man också får möta ESF – det tror jag på. Att få ett ansikte och en person, ett möte, det är viktigt!"

"Kanske Folkbildningsrådet kan initiera ett antal regionala konferenser kring ESF. Det är en tanke."

"Regionala nätverk skulle vara jättebra. Att få reda på vad andra gör och få idéer till nya samarbeten. Att mötas är en viktig del i kompetensutvecklingen. Vi vet inte vad de andra gör."

Alla dessa citat uttrycker behov av samordning och gemensamt agerande, i dessa fall kopplade till ESF. Därmed kvarstår frågorna: Vad gör folkhögskolor och studieförbund gemensamt för att stärka sektorn? Och var finns resurserna?

Frågor för dialog och påverkan

Flera studieförbund och folkhögskolor som genomfört socialfondsprojekt uttrycker i allmänhet positiva erfarenheter av kontakter med ESF-rådet och de regionala partnerskapen. De är tillgängliga, anordnar utbildningar och ger råd i ansökningsprocessen. Särskilt viktigt är det att studieförbund och folkhögskolor har kännedom om de regionala partnerskapen, och de prioriteringar och olika utlysningar av bidrag som görs av dem.

Två angelägna frågor som framkommit i intervjuerna, och där det finns skäl för dialog och påverkan, gäller finansieringen samt ESF-rådets syn på utvärdering/effekter av projekten.

Finansieringsfrågan är central när det gäller förutsättningarna för studieförbund och folkhögskolor att genomföra projekt. Som redan nämnts medför den långa tiden mellan ansökan och den tid pengar betalas ut, att man måste "ligga ute" med pengar under lång tid.

Medfinansieringen är en annan osäkerhetsfaktor – eftersom den är kopplad till deltagarnas närvaro på individnivå, vilken ibland är svår att förutse.

Ytterligare ett område gäller hur ESF-rådet värderar resultaten av de insatser som görs. Många målgrupper i folkbildningens socialfondsprojekt står mycket långt ifrån arbetsmarknaden. Ofta mäts framgången endast i andel deltagare som finns i arbete eller utbildning efter projekttidens slut. Dessa mått uppfattas som alltför trubbiga, när det gäller att värdera effekterna av genomförda insatser.

”Det är ett viktigt medskick att börja mäta andra saker. Det blir tydligt när man jobbar med människor som står väldigt långt från arbetsmarknaden. Då blir andra mätbara steg viktiga. Vi måste bli bättre på att sortera och redovisa aktiviteter som kommer att leda vidare.”

”Det vi har svårt att förmedla är att vi jobbar med mjuka värden, som självförtroende. Det som gör att du efter programmet, vågar söka det där jobbet eller den där utbildningen. Ofta förväntas vi redovisa hårda fakta ’andel i arbete’, eller ’andel direkt till vidare studier’”.

”Våra följeforskare lyfte fram att det tar lång tid. Folkbildningens metoder tar tid.”

Sammanfattningsvis uttrycker dessa röster en frustration över att utvärderingarna inte tar fasta på effekter som kan vara betydelsefulla för individen, men som inte riktigt ”räknas”. Det finns visserligen en insikt om att mycket i ESF-rådets uppföljning styrs av riktlinjer från EU. Mot detta ställs en praktisk erfarenhet av att se hur deltagare tar viktiga kliv framåt i sin utveckling, även om resultatet inte direkt visar sig i form av anställning eller vidare utbildning.

Vilja, idéer, engagemang

Vi har hittills lyft fram några faktorer av betydelse för folkbildningens förutsättningar för deltagande i ESF-projekt. Vi har visat att det finns såväl idé- som verksamhetsmässiga förutsättningar för ett deltagande. Det står också klart att studieförbund och folkhögskolor med framgång drivit projekt. Kompetens och kapacitet finns alltså, i alla fall i ett stort antal organisationer.

Men vad är det då som gör att en del folkhögskolor och studieförbund har hoppat på detta tåg, medan andra har avstått?

Vi har inte på djupet analyserat vad som i enskilda fall varit avgörande för att ta steget in och genomföra socialfondsprojekt. Det kan säkert handla om väl genomtänkta beslut, grundat i bedömningen att det finns kapacitet för den kraftansträngning det innebär att dra igång arbetet med ett projekt.

Men allt kanske inte heller styrs av strategiska överväganden och medvetna, planmässiga handlingar i en logisk följd?

En förutsättning som är lite mer svår fångad, men kanske ändå betydelsefull, kretsar kring begrepp som förändringsvilja, engagemang och idéutveckling. Flera av dem som intervjuats påtalar att just viljan till utveckling och förnyelse är en viktig komponent i deras närmande till ESF.

"Den största drivkraften för oss har varit ett utvecklingsperspektiv. ESF har fungerat bra för oss som ett sätt för oss att utveckla ny verksamhet och nya metoder."

En del organisationer har "institutionaliserat" arbetet med idéutveckling, exempelvis genom att regelbundet ha möten kring detta. I andra fall handlar det om att huvudmän och styrelser tydliggör vikten av att bredda kärnverksamheten och arbeta projektorienterat, med stöd av ESF och/eller andra externa aktörer. Ytterligare ett sätt är att idé- och utvecklingsarbetet centreras kring en eller flera medarbetare, "eldsjälar" som driver på för utveckling och vill testa något nytt.

Frånvaron av dessa komponenter, kanske kopplat till bristande förutsättningar på de områden som nämnts tidigare, kan vara en förklaring till att så många har avstått från att genomföra ESF-projekt.

”Det finns nog en stor grupp som inte har resurser och tid för att sätta sig in i det. Man är upptagen att klara sin vardagliga verksamhet. Det finns ingen utvecklingskraft, i alla fall som riktar sig till det här området.”

”Frågan är hur vi gör med dem som tycker att tröskeln är för hög.”

Ökade förutsättningar – sammanfattande kommentarer

Det är uppenbart att det finns både fördelar, möjligheter och risker för studieförbund och folkhögskolor med att delta i ESF-projekt. Mot bakgrund av vad som framkommit i denna kartläggning lyfter vi avslutningsvis fram några faktorer som kan stärka förutsättningarna för folkhögskolor och studieförbund att genomföra ESF-projekt.

Skaffa kunskap om ESF

Skaffa kunskap om ESF. Se till att ansökan överensstämmer med formella krav, verksamhetsinriktning och målgrupper.

Lär av varandra – och andra

Många folkbildningsorganisationer har genomfört ESF-projekt. Här finns en rik källa av kunskap och erfarenheter att inspireras av. Genom att lyssna och lära – från idéstadiet, genom ansökan och till genomförande, kan riskerna minimeras.

Värdera kompetensen

Gör en gedigen och realistisk analys över er kompetens, utifrån projektidén. Fundera särskilt över projektledningskompetens.

Värdera kapaciteten

De finansiella kalkylerna är betydelsefulla, utifrån det faktum att ett ESF-projekt innebär betydande kostnader initialt – innan några pengar betalas ut.

Samverka – på rätt sätt

Gör en ordentlig plan för vilka ni ska samverka med. Var tydlig när det gäller eventuella samverkanspartners åtaganden.

Uppmuntra idé- och utvecklingsarbete

Hur föds nya idéer – och hur tas de emot i organisationen? Finns det en öppenhet för att göra insatser utöver den ordinarie verksamheten? Att ställa sig dessa frågor, och fundera över vilka drivkrafter det finns för förnyelse och utveckling är ett sätt att närma sig frågan om man är rustad för att genomföra ett ESF-projekt.

Stärk det gemensamma

Studieförbund och folkhögskolor behöver stärka sitt gemensamma agerande – regionalt och nationellt för att synliggöra folkbildningens samlade kraft och mångfald.

Från strategi till handling

Folkbildningens idédokument *Folkbildningens Vägval & Vilja* och den gemensamma strategi som antagits för folkbildningens inflytande och delaktighet i ESF är tydliga vägvisare för ett framtida agerande. Att upprätta handlingsplaner som anger vilka konkreta steg som nu ska tas – och av vem – kan ytterligare stärka folkbildningens förutsättningar att genomföra ESF-projekt.

Bilaga

Strategi för att stärka folkbildningens inflytande och deltagande i Europeiska socialfonden 2014-2020

Utgångspunkter och syften

Folkhögskolor och studieförbund arbetar inom ramen för det statliga folkbildningsanslaget och ibland med annan finansiering i stor utsträckning med de målgrupper som socialfondsprogrammet riktar sig till. Via folkbildningen finner människor vägar ut ur utanförskap till delaktighet och egenmakt. Inom folkbildningen stärker människor sina förutsättningar att få ett arbete och hittar motivation för vidare studier, inte minst gäller det unga som riskerar arbetslöshet. Folkbildningens organisationer har därför särskilt goda förutsättningar att göra insatser inom Socialfonden. Det gäller både satsningar på nationell nivå och insatser som beslutas i de åtta regionerna för programmet.

Studieförbund och folkhögskolor, enskilt och i samverkan, har förutsättningar att öka sin medverkan i socialfondsprogrammet under den nya programperioden och därmed bygga vidare på insatser som genomförs inom ramen för folkbildningsanslaget. Genom en ökad samverkan, såväl mellan folkbildningens organisationer som med kommuner, regioner, myndigheter och civilsamhället, stärks förutsättningarna för ett ökat deltagande från folkbildningen i Socialfonden. Med finansiering via Socialfonden kan folkhögskolor och studieförbund genomföra bra verksamhet och åstadkomma resultat som är till gagn för de människor som fonden är till för.

Folkbildningen behöver förstärka sina insatser i Socialfonden både ifråga om relationer på myndighetsnivå och som sektor/bransch. För närvarande finns exempelvis inte Folkbildningsrådet eller folkbildningen omnämnda i socialfondsprogrammet eller i regeringens riktlinjer till ESF-rådet.

Framgångsfaktorer för folkbildningens insatser inom socialfondsprogrammet

- En människosyn som bygger på allas delaktighet
- Pedagogisk kompetens
- En kunskapssyn med utgångspunkt i individens vilja till lärande
- Flexibilitet
- Breda nätverk i föreningslivet och övriga samhället

Vem gör vad?

- Folkbildningsförbundet, RIO och OFI/FHF ska verka för att stärka studieförbundens och folkhögskolornas förutsättningar att göra aktiva insatser inom socialfondsprogrammet. Detta är bl. a en del i folkbildningens gemensamma ambition att ”ta tydligare plats i regionala samverkansprocesser” (Folkbildningens Vägval & Vilja).
- Folkbildningsförbundet och RIO ska agera för att stärka folkbildningens plats i relevanta civilsamhällskonstellationer som är verksamma inom socialfondsprogrammet.
- Folkbildningsrådet ska etablera relationer till ESF-rådet på myndighetsnivå samt aktualisera frågan om folkbildningens roll i Socialfonden gentemot regeringen.
- Folkbildningsrådet får i uppdrag att bevaka och samla information om folkbildningens medverkan i Socialfonden. Former för informationsinhämtning från folkhögskolor och studieförbund tas fram i samråd med medlemmarna.

Prioriterade insatsområden inom socialfondsprogrammet

- Insatser för att motivera unga arbetslösa som saknar slutbetyg från grund- eller gymnasieskola att gå vidare med studier för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.
- Insatser för att underlätta etablering i samhället och på arbetsmarknaden för utrikesfödda och nyanlända.
- Insatser för att underlätta övergången från utbildning till arbete för personer med funktionsnedsättning.
- Förrehabiliterande insatser för långtidssjuka.

- Särskilda insatser inom områdena lokala partnerskap, validering av generella kompetenser och digital delaktighet.

Den 15 oktober 2014

Folkbildningsförbundet, RIO, OFI/FHF och Folkbildningsrådet

